

LA FESTA DE LES ALFÀBEGUES DE BÉTERA

Entre la tradició i la postmodernitat

Miquel Calvet

Els veïns de Bétera (Camp de Túria) es desperten cada 15 d'agost disposats, de la mateixa manera que els de molts altres pobles valencians i catalans, a viure la seua Festa Major, encara que amb una celebració marcada per una peculiaritat que ha provocat que aquesta festa assoleisca una gran anomenada fora dels estrictes límits d'aquest poble del Camp de Túria: la monumentalitat de les plantes protagonistes de la festa. A l'ofrena de les Alfàbegues, acte central de les Festes d'Agost de Bétera, milers de veïns i cada vegada més visitants acompanyen unes alfàbegues que arriben a tenir més de dos metres d'alçada.

Aquest acte comença a les nou del matí, quan els festers del poble, els majorals i les obreres, acudeixen a l'hort de les Alfàbegues per traure unes vint plantes que oscil·len entre mig i dos metres. El conreu de les alfàbegues, que es planten a final del mes de març, ha

sofert durant les darreres dècades considerables transformacions.

Aquestes plantes eren fa molt de temps cuidades per les mateixes obreres, però qui va fer que s'enlairaren fins a les dimensions actuals va ser un especialista, Manolo *el Morquero*, qui fa més de vint anys va començar a encarregar-se del conreu d'aquesta simbòlica planta. Ell i el seu misteriós «ungüent de canonet» van ser els responsables del salt qualitatiu d'unues plantes que en condicions normals no passen d'alçar uns pocs pams de terra. Fa tres anys, però, Manolo es retirava i, després d'una crisi de dimensions de dos anys, altres treballadors de l'Ajuntament i tècnics de l'Institut Valencià d'Investigacions Agràries han pres el relleu. Les modernes ciències biològiques han arribat també a la festa i l'any passat eixien de l'hort unes alfàbegues que possiblement són les més grans de tota la història de la festa.

Aquestes alfàbegues seran, des de les nou del matí fins a les tres de la tarda, les protagonistes d'un recorregut festiu en el qual seran traslladades des de l'hort en el qual han estat criades fins a l'església, on seran ritualment oferides en ofrena a la Mare de Déu d'Agost. Però al costat d'aquestes plantes que impregnen amb el seu intens olor els carrers del poble i els milers de persones que col·lapsen el seu recorregut, també tenen un paper principal les obreres i els majorals. Dues obreres fadrines, mudades amb luxosos vestits de valenciana, realitzen tot el recorregut acompanyades d'una comitiva familiar-institucional en la qual destaca el *sombrillero*: un home jove, habitualment el nuvi o un familiar, que duu una abillada ombrel·la que la protegeix del sol. També formen part del seguici els representants de l'Ajuntament i la resta de la família. Al seu pas, les

29

PARLEM DE...

Les alfàbegues de dos metres d'alçada, veritables monuments vegetals.

dones majors del poble li demanen que done «la volteta» i que ensenye «el peuet», un paper que respon als rols tradicionals femenins: el d'exposició pública i el de mostra de l'estatus familiar per la roba que duu posada, que satisfà les inquietuds tafaneres d'una part dels assistents a la festa; un paper que, fa uns anys, arribà a un absurd que sembla que per sort s'ha superat. Com que moltes de les joves del poble no podien suportar la càrrega econòmica de la festa, van ser obreres les filles d'algunes nissagues burgeses valencianes amb una connexió inexistent amb la festa. Una situació tan ridícula com la que van viure les falles de València als anys 50, quan filles d'acabalades famílies madrilenyes eren falleres majors de la ciutat. Però on més clarament es poden observar les reminiscències del passat és en el paper representat per les altres dues obreres, les casades, que esperen les fadrines a la porta de l'església i fan, si més no simbòlicament, el paper de carrabines de les fadrines. Col·loquen una mantellina blanca en el seu cap i les duen a l'interior del temple, on se celebra una missa que en altres temps era la part central de la festa. La part més activa i festívola de la celebració va a càrrec dels majorals, un col·lectiu d'entre 20 i 30 persones, tots homes, que durant molts anys preparen la festa (per ser majoral cal apuntar-se uns quants anys abans, símptoma de la vitalitat d'aquest esdeveniment). Durant tot el trajecte, amb un mocador brodat estès sobre l'esquena, es dediquen a tirar tones de confeti per damunt de tot aquell qui se'ls pose per davant, sobretot si és del sexe oposat.

La resta dels actors de la celebració, els «cossieters» (que transporten durant tot el trajecte les alfàbegues) i el personal, sobretot jove, que segueix tot el recorregut, representen una funció cada vegada més desenfadada. Desenes de tonells d'alcohol serveixen per calmar la set d'uns assistents amb intoxicacions etíliques considerables i dues bandes de música amenitzen la celebració durant tot el

Obrera fent la tradicional volteta davant de les dones del poble.

matí. L'Ajuntament ha intentat durant els últims anys posar ordre en aquest caos infructuosament. Els reglaments municipals que prohibeixen que es duga alcohol en la festa han topat amb una realitat tossuda. La corporació municipal està, el dia 15 d'agost, en el punt de mira dels celebrants. La frase «Tota la culpa la té l'Ajuntament!» és una de les més corejades durant l'itinerari.

El final de la festa ha esdevingut esquizofrènic: uns, els menys, acaben en l'església, amb l'encisador olor de les alfàbegues recentment dipositades. Uns altres, quasi tots, sota dues cubes d'aigua, instal·lades en el passeig de l'albereda, que els baixaran la intoxicació etílica i els ajudaran a suportar la sufocant calor de Bétera al migdia en ple mes d'agost. Aquesta ha estat la consolidació del progressiu *aggiornamento* d'una festa en la qual, com correspon a qualsevol manifestació festiva en el sentit més autèntic, la disbauxa ha anat prenent posicions a l'ordre i a l'encotillament imposat per la jerarquia.

L'ofrena de les alfàbegues té, com moltes altres celebracions del nostre calendari festiu, un origen boirós. L'únic fet constatable és que amb la seua estructura actual té poc més de mig segle i que ha

anat progressivament prenent un paper central en la vida de Bétera fins arribar a ser el que ara representa: la Festa, l'única celebració de tot l'any en aquest poble en la qual els veïns es disposen a capgirar totalment la quotidianitat i a consolidar els lligams en un municipi en profunda transformació (dels 10.000 habitants que tenia fa deu anys pot passar dins de tres o quatre a 60.000). Un escenari en el qual, perduda la cohesió diària espontània, la festa haurà de prendre encara un major protagonisme en el manteniment de la consciència de pertinença al poble.

La festa arriba a la postmodernitat amb una salut de ferro, debatent-se entre alguns rituals que responen a una estructura social ja desapareguda i l'adaptació a les noves realitats.